

ANKE

til

Høyesteretts ankeutvalg

Advokat Ane Stokland

Postadresse: NRK juridisk avd.
0340 Oslo
Besøksadresse: Bj. Bjørnsons pl. 1

Sentralbord: 23 04 70 00
Telefaks: 23 04 85 50
Telefon direkte: 23 04 99 08
Mobil: 95 03 96 18
E-post: ane.stokland@nrk.no

Norsk rikskringkasting as
Foretaksreg.: NO976 390 512 MVA

www.nrk.no

Sak nr. 12-048655SAK-BORG/04

Ankende parter: Pressen dvs:

Norsk rikskringkasting AS v/styrets leder, 0340 Oslo
Norsk Redaktørforening v/styrets leder, Postboks 624 Sentrum, 0106 OSLO
Norsk Presseforbund v/styrets leder, Postboks 46 Sentrum, 0101 OSLO
Aftenposten AS v/styrets leder, Postboks 1, 0051 OSLO
AS Dagbladet v/styrets leder, Postboks 1184 Sentrum, 0107 OSLO
Verdens Gang AS v/styrets leder, Postboks 1185 Sentrum, 0107 OSLO
Dagsavisen AS v/styrets leder, Postboks 1183 Sentrum, 0107 OSLO
TV 2 AS v/styrets leder, Postboks 7222, 5020 BERGEN
Mediehuset Nettavisen AS v/styrets leder, Pb 9386 Grønland, 0135 OSLO
P4 Radio Hele Norge AS v/styrets leder, Serviceboks 2626, LILLEHAMMER
Fædrelandsvennen AS v/styrets leder, Postboks 369, 4664 KRISTIANSAND S
Bergens Tidende AS v/styrets leder, Postboks 7240, 5020 BERGEN
Avisen Vårt Land AS v/styrets leder, Postboks 1180 Sentrum, 0107 OSLO
Bladet Nordlys AS v/styrets leder, Postboks 2515, 9272 TROMSØ
Stavanger Aftenblad AS v/styrets leder, Postboks 229, 4001 STAVANGER
Morgenbladet AS v/styrets leder, Karl Johans gate 25, 0159 OSLO
Klassekampen AS v/styrets leder, Postboks 9257 Grønland, 0134 OSLO
Utrop AS v/styrets leder, Postboks 8962, Youngstorget, 0028 OSLO

Prosessfullmektig: Advokat Ane Stokland
NRK, Juridisk avdeling
RA 42, 0340 Oslo

Ankemotpart: Politiets sikkerhetstjeneste PST/Den offentlige påtalemyndighet

Prosessfullmektig: Advokat Line Nyvoll Nygaard

1. Innledning

På vegne av Norsk rikskringkasting AS, Norsk Redaktørforening, Norsk Presseforbund, Aftenposten AS, AS Dagbladet, Verdens Gang AS, Dagsavisen AS, TV 2 AS, Mediehuset Nettavisen AS, P4 Radio Hele Norge AS, Fædrelandsvennen AS, Bergens Tidende AS, Avisen Vårt Land AS, Bladet Nordlys AS, Stavanger Aftenblad AS, Morgenbladet AS, Klassekampen AS og Utrop AS, heretter samlet kalt «Pressen», inngis anke over Borgarting lagmannsretts kjennelse av 24. mai 2012 i sak nr. 12-048655SAK-BORG/04.

Saken gjelder krav om tilgang til/innsyn i lydopptak fra rettens behandling av straffesaken mot Arne Treholt i 1985.

Lagmannsrettens kjennelse av 24. mai 2012 har følgende slutning:

«Begjæringen tas ikke til følge.»

Saken startet i rettsapparatet ved Oslo tingrett sin beslutning av 29. august 2011 med følgende slutning:

1. *PST begjæring om avvísning tas ikke til følge.*
2. *PST pålegges straks på hensiktsmessig måte å gi pressen tilgang til kopi av alle lydopptakene fra åpen rett i Treholtsaken.*
3. *PST pålegges straks å oversende lydopptakene fra lukket rett i Treholtsaken til Borgarting lagmannsrett for lagmannsrettens vurdering av avgradering av hele eller deler av opptakene.*
4. *Blir hele eller deler av lydopptakene fra lukket rett avgradert av lagmannsretten, pålegges PST straks på hensiktsmessig måte å gi pressen tilgang til kopi av avgraderte lydopptak fra forklaringene til vitnene 39 – 52 (tjenestemenn ved POT).*
5. *For øvrig har tingretten ikke avgjort pressens tilgang til annet lydmateriale som blir avgradert.*
6. *Dersom denne avgjørelsen påankes, gis oppsettende virkning vedrørende samtlige punkter ovenfor inntil det foreligger rettskraftig avgjørelse.*
7. *Saksomkostninger tilkjennes ikke.*

Begge sider anket tingrettens avgjørelse og lagmannsretten avsa 21. november 2011 kjennelse med følgende slutning:

«Begjæringen om innsyn tas ikke til følge.»

Pressen anket avgjørelsen og Høyesteretts ankeutvalg avsa 16. mars kjennelse med følgende slutning:

«Lagmannsrettens kjennelse oppheves.»

Pressens hovedanførsel er at nektelse av innsyn vil medføre en krenkelse av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 10. Det å nekte pressen innsyn i lydopptak fra rettens behandling av det som regnes for en av etterkrigshistoriens mest omtalte og omstridte straffesak innebærer et *inngrep* i ytringsfriheten etter artikkel 10 første ledd.

Vilkårene i artikkel 10 annet ledd er ikke oppfylt i denne saken og det foreligger derfor også en *krenkelse* av ytringsfriheten etter artikkel 10. EMK artikkel 10 er ved menneskerettsloven av 1999 gjort til norsk lov med forrang, jfr lovens § 3.

Det gjøres gjeldende at det foreligger flere feil ved lagmannsrettens anvendelse av artikkel 10. Lagmannsretten har kun foretatt en prøvelse av lovgivningen (straffeprosesslovens § 28). Lagmannsretten har ikke foretatt en prøvelse av denne *konkrete* saken verken med hensyn til om det foreligger et *inngrep* i ytringsfriheten etter artikkel 10 eller med hensyn til om det foreligger en *krenkelse*. Det plikter retten å gjøre, og dette er en rettsanvendelsesfeil eller eventuelt en saksbehandlingsfeil. Videre er det en rettsanvendelsesfeil at lagmannsretten ikke har kommet til at det foreligger en krenkelse av ytringsfriheten etter artikkel 10 i denne saken. Lagmannsretten har også tolket artikkel 10 annet ledd feil.

Dersom lagmannsrettens kjennelse – der det ikke er foretatt noen prøvelse av denne konkrete saken - skulle bli stående, vil det i tillegg innebære et brudd med subsidiaritetsprinsippet, samt rett til domstolsprøvelse etter EMK artikkel 13 og artikkel 6.

Anken er en videre anke. Siden anken gjelder anvendelsen av EMK, har ankeutvalget kompetanse til ikke bare å prøve lovtolkningen, men også å prøve den konkrete anvendelsen av konvensjonens bestemmelser, jfr Rt 2007 side 404 og Rt 2009 side 472.

Det bes om at Høyesteretts ankeutvalg, eventuelt Høyesterett dersom anken overføres til avdeling, foretar en prøvelse av om det foreligger en krenkelse av EMK artikkel 10 i denne konkrete saken og således treffer en realitetsavgjørelse. Det vises her særlig til prosesshensyn. Saken har versert i lang tid, og lagmannsretten har allerede behandlet saken to ganger uten å ha foretatt en prøvelse av om nektelse av innsyn i denne konkrete saken er forenelig med artikkel 10.

Det vil bli nedlagt prinsippal påstand om at Pressen gis tilgang til hele opptaks materialet fra lagmannsrettens behandling av straffesaken mot Arne Treholt. Subsidiært vil det bli nedlagt påstand om at PST pålegges straks å gi Pressen tilgang til alle lydopptak fra åpen rett, at PST pålegges straks å oversende lydopptakene fra lukket rett til Borgarting lagmannsrett for lagmannsrettens vurdering av avgradering, samt at PST pålegges straks å gi Pressen tilgang til de deler av opptakene som blir avgradert av lagmannsretten. Pressens subsidiære påstand er således i samsvar med tingrettens beslutning, med den justering at Pressen ber om tilgang til samtlige deler av lydopptakene som blir avgradert.

Nedenfor i denne anken vil Pressen, etter en innledning om sakens prinsipielle betydning, først gjennomgå hovedpunktene i faktum knyttet til pressens forsøk på å få innsyn i lydopptakene. Dette, fordi underinstansene bare i meget begrenset utstrekning har redegjort for disse forhold. Deretter i punkt 4 vil Pressen gjennomgå hvilke feil lagmannsretten har gjort i sin anvendelse av EMK artikkel 10. I punkt 5 gjennomgås rettskilder som viser at denne saken medfører et inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10, og i punkt 6 gjennomgås EMDs avgjørelse Tarsasag a Szabadsagjogokert mot Ungarn 2009 (heretter kalt Tarsasag) særskilt. Under punkt 7 redegjøres det for at vilkårene i artikkel 10 annet ledd ikke er oppfylt i denne saken, verken for så vidt gjelder opptak fra åpen rett eller opptak fra lukket rett. I punkt 8 redegjøres det for Pressens subsidiære påstand.

For øvrig påpekes det at de fleste rettskilder pressen viser til i denne anken, er inntatt i Pressens juridiske utdrag til tingretten.

2. Sakens kjerne og prinsipielle betydning

Saken dreier seg om lydopptak fra rettens behandling i det som regnes for en av etterkrigshistoriens mest omtalte straffesak, for 27 år siden. Pressen har siden 2006 forsøkt å få innsyn i lydopptakene, først NRK og nå et samlet pressekorps. I løpet av denne prosessen har PST ikke gitt én eneste begrunnelse for hvorfor det *i dag* er *nødvendig* å nekte innsyn. PST motsetter seg til og med innsyn i det som allerede den gang – for 27 år siden - gikk for åpne dører. Det skal bemerkes at PST ikke synes å ha påberopt seg at nasjonale sikkerhetsinteresser nødvendiggjør hemmelighold, verken for så vidt gjelder opptakene for åpen rett eller opptakene for lukket rett.

Sakens kjerne er at nektelse av innsyn i denne saken medfører en krenkelse av EMK artikkel 10. Etter EMK artikkel 10 vil det å nekte pressen innsyn i en sak av stor allmenn interesse være et *innngrep* i ytringsfriheten som - for å være lovlig - må være *nødvendig* i et demokratisk samfunn. Det er med andre ord *nektelse* av innsyn som må begrunnes etter artikkel 10, ikke innsyn. Nødvendighetskravet medfører at det må foreligge et *tvingende samfunnsmessig behov* for å nekte innsyn. I motsatt fall vil nektelse av innsyn være ulovlig etter EMK artikkel 10.

Tidligere har det vært noe uklart om artikkel 10 hjemler informasjonskrav. Det er nå avklart ved rettspraksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD), særlig dommen Tarsasag, at artikkel 10 også omfatter informasjonskrav. Spørsmålet har imidlertid ikke, etter det pressen kjenner til, tidligere vært prøvet ved norske domstoler. Det er også derfor viktig å få ankeutvalgets/Høyesteretts vurdering og avgjørelse i saken.

Saken er videre prinsipielt viktig fordi den handler om de grunnleggende prinsippene for pressens rolle i et demokratisk samfunn. Den handler om pressens mulighet for å utøve sin avgjørende rolle som ”offentlig vaktbikkje” ved å sette søkelys på at myndighetene ikke misbruker den makten de er tildelt - og derigjennom allmennhetens mulighet for å kontrollere de avgjørelser som myndighetene fatter, det være seg avgjørelser fattet av politi, påtalemyndighet, Gjenopptakelseskommissjonen eller retten.

Og saken er ikke minst viktig av hensyn til allmennhetens forståelse av, og adgang til korrekt informasjon om, viktige historiske hendelser.

At saken regnes som prinsipielt viktig, vises også av at det er et samlet pressekorps, inkludert Norsk Presseforbund og Norske Redaktørforening, som står bak kravet.

Det er slik at jo større allmenn interesse en sak har, desto mer tungtveiende begrunnelse må til for å tillate inngrep etter EMK artikkel 10. Det kan ikke være tvil om at Treholt-saken har særdeles stor allmenn interesse. Den er en av våre mest omtalte straffesaker - en svært alvorlig straffesak som i sin tid vakte enorm oppmerksomhet, og som helt siden den ble avsagt har vært gjenstand for stor offentlig debatt. Saken må også betegnes som en svært omstridt sak. Det er stilt gjentatte spørsmål ved myndighetenes behandling av saken, særlig i forbindelse med ransakingene og det såkalte pengebeviset.

I 2010 kom boken ”Forfalskningen” av Geir Selvik Malthé-Sørensen med påstander om bevisforfalskning og falsk forklaring fra politiets side - påstander som ikke uten videre kunne avvises som grunnløse. Bokutgivelsen medførte etterforskning av Gjenopptakelseskommissjonen. Kommisjonen har fattet sin avgjørelse, men det er dessverre

ikke slik at kommisjonens avgjørelse og begrunnelse for sin avgjørelse, har feid enhver tvil til side. Som eksempel kan vises til Geir Selvik Malthe-Sørenssens uttalelser på ABCnyheter 15. juni 2011, der han er svært kritisk til kommisjonens behandling av saken og hvor han omtaler kommisjonens behandling av det såkalte Fornebu-bildet på følgende måte: *”Det er omtrent som å legge bort et DNA bevis i en drapssak, fordi familien til gjerningsmannen gir han alibi.”*

Proessen etter at boken ”Forfalskningen” ble utgitt, har gjort det enda viktigere med åpenhet i denne saken. For det første var kommisjonens prosess preget av manglende åpenhet. Kommisjonen avsto åpne høringer med avhør av vitner. Kommisjonen nektet også åpne høringer med direkte muntlig kontradiksjon rundt sakkyndigrapportene knyttet til ”Fornebu-bildet”. Dette, til tross for at åpenhet var understreket som svært viktig i saken, både fra media og fra representanter fra rettspleien og myndighetene, blant annet daværende justisminister, se bilag 16 – 20 i pressens begjæring til tingretten av 6. mai 2011.

Videre har prosessen etter at boken ”Forfalskningen” ble utgitt, avdekket flere forhold som har svekket tilliten til PSTs/POTs behandling av saken. For det første er det avdekket ulovlig avlytting og kameraovervåking av Storækre og Treholt sin leilighet. (Til tross for Lund-kommisjonen ble den ulovlige overvåkingen først avdekket i prosessen etter utgivelsen av «Forfalskningen».) I tillegg er det avdekket at PST ga kommisjonen feil bilder av pengematerialet forrige gang kommisjonen behandlet saken, samt at en av de to politimennene som var beskyldt for forfalskning, har hatt bevismaterialet i Treholt-saken i sin safe.

Det har også fremkommet i media at leder av gjenopptakelseskommisjonen, Helen Sæter, og tidligere leder av PST, Janne Kristiansen, skal være venninner. At leder for den etat der tidligere ansatte var beskyldt for bevisforfalskning, er venninne med leder av den kommisjon som skulle etterforske om det forelå bevisforfalskning, reiser åpenbart tillits- og habilitetsspørsmål. Dette forsterker ytterligere behovet for åpenhet i saken. Det vises her til Pressens prosesskriv av 1. november 2011 til lagmannsretten.

Saken dreier seg således om helt grunnleggende verdier, nemlig om folks tillit til politi/PST og det norske rettssystem. Det må videre antas at det er knyttet stor prestisje til saken hos politi og påtalemyndigheter. For det første er det brukt enorme ressurser på saken, blant annet i form av døgkontinuerlig overvåking, etterforskning, spaning osv i en årrekke. I tillegg var flere sentrale aktører i dagens rettspleiesystem aktivt involvert i saken i 1985. Det kan her vises til riksadvokat Tor-Aksel Busch og førstestatsadvokat Lasse Qvigstad som begge aktorerte saken.

Pressen er enig med tingretten i at det, slik saken fremstår i dag, knytter seg størst offentlig interesse til pengebeviset, ransakingene og den ulovlige overvåkingen av leiligheten til Treholt og hans familie. Overvåking i form av avlytting og kameraovervåking i egen bolig, er av de mest alvorlige inngrep i den private sfære som finnes. Pressen er enig med tingretten i at PST på ingen måte har tatt inn over seg alvoret i den ulovlige overvåkingen, og at PST-sjefens bagatellisering av dette, ytterligere forsterker behovet for mest mulig åpenhet i saken. Ikke minst er det viktig av hensynet til tilliten til PST og at likeartede overtramp ikke skjer i fremtiden.

Denne saken har både fra PST og påtalemyndigheten vært preget av en helt grunnleggende mangel på forståelse for betydningen av åpenhet og pressens rolle i et demokratisk samfunn. I

tillegg til at det ikke engang er gitt innsyn i det som gikk for åpne dører og at det ikke er gitt én eneste begrunnelse for hvorfor det i dag skulle være nødvendig å nekte innsyn, er saken preget av en eksepsjonell lang saksbehandlingstid, uthalning, manglende reell klagebehandling og nektelse av i det hele tatt å behandle avgraderingsspørsmålet.

Fra Pressens side er det vanskelig å forstå all denne motstanden fra PST og påtalemyndigheten mot å gi innsyn/tilgang. En skulle tro at det også ville være i påtalemyndighetens interesse å praktisere mest mulig åpenhet i denne saken. Det er en kjent sak at uforståelig og overdrevent hemmelighold fort kan føre til mistanke om at det er noe som ikke tåler dagens lys.

Pressen er enig med tingretten i at Treholt-komplekset ikke vil finne sin avslutning uten mer åpenhet fra myndighetenes side.

PST er gitt helt ekstraordinære hjemler og de videste og mest integritetsinngripende fullmakter til å drive hemmelig overvåkning av egne borgere. PST er da helt avhengig av tillit i befolkningen. At PST ikke ser verdien av åpenhet i denne saken, og hva manglende åpenhet gjør med tilliten til PST, samt at lagmannsretten ikke foretar en prøvelse av om det i dag i det hele tatt finnes noe saklig behov for å nekte innsyn i denne saken, gjør det enda viktigere å få prøvet denne saken av ankeutvalget/Høyesterett.

3. Faktum

Pressen vil her gjennomgå hovedpunktene i prosessen med å få innsyn i lydopptakene – en prosess som startet allerede i 2006. For øvrig vises det til punkt 2 i pressens begjæring til tingretten av 6. mai 2011 og de bilag som der er vedlagt, Pressens prosesskriv til tingretten av 6. juli 2011 med bilag, samt Pressens bilag i prosesskriv av 13. oktober 2011 og 1. november 2011 til lagmannsretten.

3.1 Opptakene

Etter det opplyste skal opptaks materialet utgjøre 263 kassetter a 40 minutter, til sammen ca 175 timer opptak. Både det som gikk for åpne dører og det som gikk for lukkede dører ble tatt opp, bortsett fra noen sekvenser der det ble gitt opplysninger som ble ansett som særlig sensitive (opplysninger fra samarbeidende etterretningstjenester).

Det som gikk for lukkede dører er gradert ”HEMMELIG”. Ingen del av opptakene er gradert ”STRENGT HEMMELIG”.

I notat fra førstelagmann Rynning fra 28. juni 1985 er begrunnelsen for å beholde opptakene oppgitt slik:

”Avgjørende har imidlertid vært at lydbåndene i fremtiden, når det ikke lenger er saklig grunn til å beskytte innholdet i dem, kan utgjøre historisk materiale det bør gis adgang til.” [Vår understrekning]

Det er således hensynet til allmennhetens innsyn i historiske hendelser som har vært avgjørende for å beholde opptakene.

Arne Treholt har gitt sitt skriftlige samtykke til at pressen gis tilgang til opptakene, se bilag 21 til Pressens begjæring til tingretten.

3.2 Dommen

Dommen er nå helt avgradert. Store deler av dommen var opprinnelig gradert "HEMMELIG" (ca 100 av 255 sider), inkludert de deler som gjaldt pengebeviset.

6 sider av dommen (s 73 – 78) var opprinnelig gitt graderingen "STRENGT HEMMELIG". Disse sidene er nå avgradert. De avgraderte sidene viser at saken har vært preget av overdrevent hemmelighold. Sidene omhandler etterforskningsleder Toftes forklaring om hva samarbeidende etterretningstjenester og anonyme kilder skal ha fortalt om Treholt.

Ca $\frac{3}{4}$ av lydopptakene er fortsatt gradert "HEMMELIG", til tross for at hele dommen er avgradert – *også det som opprinnelig hadde graderingen "STRENGT HEMMELIG" og som omhandler forhold som ble ansett for så sensitivt at det ikke en gang ble tatt opp på lydbånd.*

Opptakene omhandler således utelukkende forhold i en dom som nå er helt avgradert.

3.3 Den tidligere prosessen

I forbindelse med research til et Brennpunktprogram ba NRK den 9. mars 2006 lagmannsretten om tilgang til lydopptakene. NRKs forespørsel ble avslått. NRK påkjærte avgjørelsen. Høyesteretts kjæremålsutvalg besluttet ved kjennelse av 25. april 2006 å oppheve lagmannsrettens beslutning, fordi lagmannsretten ikke hadde kompetanse til å behandle begjæringen. Begjæringen måtte fremsettes overfor PST.

5. mai 2006 sendte NRK en begjæring om tilgang til lydbåndopptakene til PST. Først 6. juni 2007 – altså over ett år senere - avslo PST NRKs begjæring om tilgang til lydopptakene.

NRK påklaget avslaget til overordnet påtalemyndighet ved brev av 27. juni 2007. Først året etter, 30. januar 2008, avslo førstestatsadvokat Lasse Qvigstad NRKs klage.

Det tok således ca ett år og 9 måneder fra NRK fremsatte innsynsbegjæringen overfor PST til NRK fikk svar fra overordnet påtalemyndighet. Dette, til tross for gjentatte purringer og klage på den lange saksbehandlingstiden.

NRKs klage til overordnet påtalemyndighet hadde en grundig gjennomgang og imøtegåelse av PSTs rettslige anførsler i avslaget fra juni 2007, se bilag 7 til pressens begjæring til tingretten. Statsadvokaten valgte imidlertid å ikke realitetsbehandle NRKs anførsler, men viste utelukkende til PSTs avgjørelse i sitt avslag. Qvigstad begrunnet avslaget i kun to setninger:

«I sitt vedtak av 6. juni 2007 har PST gitt en redegjørelse for de rettsregler som regulerer innsynsbegjæringer og den konkrete begrunnelse for å avslå Deres

anmodning. Jeg tiltrer det som er anført og det vises særlig til pkt. 3 og 4 i PSTs brev.» [Vår understrekning]

Dette er i seg selv i strid med kravet om forsvarlig saksbehandling, som medfører plikt for myndighetene til å foreta en reell klagebehandling.

Underveis i denne prosessen – før Oslo statsadvokatembeter hadde tatt stilling til NRKs klage – så NRK seg nødt til å klage saken inn for Sivilombudsmannen. Klagen inneholder i punkt 3 en nærmere og mer detaljert oversikt over saksbehandlingen enn det som er gitt her. (Klagen er vedlagt i bilag 9 til Pressens begjæring til tingretten.)

Sivilombudsmannen kom i brev av 19. desember 2007 til Riksadvokaten med klar kritikk av den lange saksbehandlingstiden. Han uttaler at saksbehandlingstiden har vært uforholdsmessig lang, at forvaltningen har ansvar for å innrette sin organisasjon og arbeidsform slik at enkeltsaker kan avgjøres uten ugrunnet opphold, og at dette særlig gjelder i en sak som denne som omhandler informasjon av offentlig interesse.

I brev av 9. juni 2008 uttaler Sivilombudsmannen at saken ligger utenfor ombudsmannens arbeidsområde fordi den gjelder opptak fra rettsforhandlingene og derfor er knyttet til domstolenes virksomhet. Sivilombudsmannen uttaler at dersom saken skal forfølges videre, må spørsmålet om tilgang til lydbåndopptakene bringes inn for domstolene til avgjørelse.

3.4 Den nåværende prosessen

Et samlet norsk pressekorps ba den 17. februar 2011 PST om tilgang til lydopptakene. I begjæringen ble det særskilt bedt om tilgang til den del av lydbåndopptakene som gjelder pengebeviset og særskilt tilgang til den del av opptakene som ble gjort fra åpen rett.

Daværende sjef for PST, Janne Kristiansen, avslo Pressens krav ved brev av 4. mars 2011.

I brevet fra Kristiansen står det at PST ikke finner å kunne realitetsbehandle begjæringen. Avslaget begrunnes i fire forhold, som alle er uholdbare:

For det første bygger begrunnelsen til PST på at begjæringen kun gjelder tilgang til gradert materiale. Det er ikke riktig. Pressen ba uttrykkelig om særskilt tilgang til den del av opptakene som er gjort fra åpen rett, og disse delene av opptakene er ikke gradert. En betydelig del av forhandlingene for lagmannsretten gikk for åpne dører, og denne delen av pressens innsynsbegjæring gjelder således et betydelig materiale. PST valgte helt å neglisjere denne delen av pressens innsynsbegjæring.

For det andre synes PST å fraskrive seg ansvar ved å vise til at spørsmålet om avgradering er lagmannsrettens ansvar. Det følger av forskriften om informasjonssikkerhet av 1. juli 2001 (sikkerhetsforskriften) § 2-13 at PST – uansett om PST regnes som "utsteder" eller ikke – har plikt til *uten ugrunnet opphold* å vurdere om materialet skal avgraderes eller *uten ugrunnet opphold* kontakte utsteder for vurdering av avgradering. PST kan ikke, som de her gjorde, utsette avgjørelsen - delvis begrunnet med at det er lagmannsrettens bord, og delvis begrunnet med at Gjenopptakelseskommissjonen hadde saken til behandling.

For det tredje skriver PST at avgraderingsvurderingen er en omfattende og tidkrevende prosess fordi det dreier seg om informasjon fra ulike utstedere både i Norge og utlandet. I Pressens begjæring var det uttrykkelig presisert følgende: *”For å få en raskest mulig avgjørelse, ber vi imidlertid særskilt om tilgang til den del av lydbåndopptakene som omhandler det såkalte pengebeviset.”* PST valgte helt å neglisjere også denne delen av Pressens innsynsbegjæring. For denne del av opptakene, som er antatt å være på under 1 time av totalt ca 175 timer opptak (se nedenfor under punkt 7.4), kan det uansett ikke være en omfattende og tidkrevende prosess å ta stilling til avgraderingsspørsmålet. Videre er det slik at lydopptakene ikke inneholder informasjon fra utenlandsk etterretning. Det fremgår av rettsboken – som Pressen først fikk tilgang til etter at saken ble bragt inn for tingretten – at båndopptakeren ble slått av når det ble gitt slike opplysninger.

For det fjerde begrunner PST sitt avslag med at de ikke ønsker å realitetsbehandle begjæringen fordi Gjenopptakelseskommissjonen jobber med saken. Som påpekt overfor, har PST plikt til uten ugrunnet opphold å behandle saken. Det forhold at kommissjonen arbeidet med saken, og at den dermed har så stor allmenn interesse, er dessuten et argument *for* å gi innsyn, ikke *mot*.

Pressen påklaget avslaget til overordnet påtalemyndighet ved brev av 11. mars 2011, men har ennå ikke fått svar på klagen. (Kopi av klagen ble av pressen sendt direkte til Oslo statsadvokatembeter, se bilag 14 til Pressens begjæring til retten.)

4 Lagmannsrettens anvendelse av EMK artikkel 10

Innledningsvis påpekes det at Pressens anførsel er at nektelse av innsyn *i denne konkrete saken* innebærer et *inngrep* i ytringsfriheten etter EMK artikkel 10 som ikke oppfyller nødvendighetskravet og at nektelse av innsyn *i denne konkrete saken* derfor innebærer en *krenkelse* av artikkel 10. Nedenfor i dette punktet gjennomgås de feil pressen mener lagmannsretten har gjort ved sin anvendelse av EMK artikkel 10.

4.1 Lagmannsretten har ikke foretatt en prøvelse av den konkrete saken

Lagmannsretten har kun prøvet om lovgivningen (straffeprosesslovens § 28) er forenelig med EMK artikkel 10, og ikke om en nektelse av innsyn i lydopptakene i denne konkrete saken er forenelig med EMK artikkel 10. Dette medfører en grunnleggende feil i lagmannsrettens anvendelsen av artikkel 10.

Etter en generell gjennomgang av straffeprosessloven § 28, skriver lagmannsrettens på side 8 i kjennelsen *«Spørsmålet er om et slikt resultat er en krenkelse av EMK art. 10 jf. art. 13.»*. Lengre ned på samme side står det: *«Spørsmålet blir da om den meget begrensede rett til innsyn som følger av straffeprosessloven § 28, er et inngrep i retten til ytringsfrihet etter art. 10 første ledd.»* Videre skriver lagmannsretten følgende på side 10 i kjennelsen: *«Å utvide allmenhetens adgang til innsyn ved også å gi innsyn i avsluttede straffesaker ut over dommen, innebærer at alle dokumenter i straffesaker er offentlige med mindre påtalemyndigheten kan bevise at vilkårene i art. 10 annet ledd foreligger og kan forsvare at de ikke utleveres. En slik tolkning vil få store konsekvenser.»* Lagmannsretten avslutter med følgende på side 12: *«Det er da grunn for domstolene til å utvise forsiktighet ved overprøving av bestemmelsen i henhold til Høyesteretts uttalelse gjengitt over.»*

Det fremgår av disse sitatene at den problemstilling lagmannsretten har drøftet er om § 28 – slik lagmannsretten tolker den – er i strid med artikkel 10. Det er kun lovgivningen som er prøvet, ikke den konkrete saken.

Lagmannsretten har ikke noe sted i kjennelsen vurdert om nektelse av innsyn i lydopptakene i denne saken medfører et inngrep i eller en krenkelse av ytringsfriheten etter EMK artikkel 10. PST/påtelemyndigheten har ikke gitt én eneste begrunnelse for hvorfor det i dag skal foreligge et behov for å nekte innsyn i opptakene, langt mindre hvorfor det i dag skal foreligge et tvingende samfunnsmessig behov for å nekte innsyn i opptakene. Lagmannsretten har heller ikke vurdert om det i det hele tatt foreligger et saklig behov for i dag å nekte innsyn i opptakene – langt mindre om det foreligger et tvingende samfunnsmessig behov for å nekte innsyn i opptakene.

Dette medfører en grunnleggende feil anvendelse av artikkel 10. Domstolen er forpliktet til å prøve den *konkrete* saken og det gjelder både i forhold til om nektelse av innsyn innebærer et *inngrep* i ytringsfriheten etter artikkel 10 og om nektelse av innsyn innebærer en *krenkelse* av ytringsfriheten etter artikkel 10.

Det kan her blant annet vises til Tarsasag avsnitt 26 – 29 (se nedenfor under punkt 6) der EMD foretar en vurdering av om nektelse av innsyn i den konkrete saken innebar et *inngrep* i artikkel 10.

Videre vises det til høyesterettsdommer Skoghøys artikkel i Lov og Rett, 2011, nr 4, side 190 der det står følgende:

«Ved prøvingen av om et rettighetsinngrep er forenelig med EMK, skal domstolene ikke bare prøve den lovgivning som hjemler inngrepet, men også det konkrete inngrep.» [Vår understrekning]

Slik har også Høyesterett anvendt EMK artikkel 10, jfr blant annet avgjørelsen i Rt 2003 side 593 (Valebrokk-kjennelsen):

«Norske domstoler skal i utgangspunktet anvende de samme tolkingsprinsipper og metoder som EMD, jf. Rt-2002-557 (plenum) på side 565 med videre henvisning til Rt-2000-996 (plenum) på side 1006-1007 og Rt-2001-1006 på side 1015-1016. Dette innebærer at også norske domstoler må etterprøve norsk lovgivning og håndhevingen av denne i samme omfang som EMD. Etter menneskerettsloven § 3 skal inkorporerte konvensjoner og protokoller ved motstrid gå foran annen lovgivning. Motstrid må i denne sammenheng bety at anvendelse av den norske lovregel ville føre til at den aktuelle konvensjonsbestemmelse ble krenket.

...

Det følger av dommen og tidligere avgjørelser av EMD at den konkrete anvendelse av nasjonale regler også må være nødvendig ut fra en helhetsbedømmelse.

...

Den løsning lovgiver har valgt i § 131a første ledd annet punktum med et generelt forbud mot fotografering, må i alle fall for fotografering i rettssalen i utgangspunktet være holdbart i forhold til kravene i EMK artikkel 10 nr. 2. ... Men dersom et slikt generelt forbud skal være akseptabelt etter EMK artikkel 10, kan jeg ikke se det annerledes enn at forbudet må anvendes med den reservasjon som følger av en nødvendighetsvurdering. I det konkrete tilfellet må det vurderes om det er et presserende behov for å anvende forbuds- og straffebestemmelsen. Etter artikkel 10 nr. 1 har allmennheten krav på mest mulig korrekt informasjon om mer alvorlige lovovertridelser og om gjerningspersonene. I dette tilfellet er spørsmålet om det er nødvendig

å anvende forbudet i forhold til det å vise bildene av B tatt umiddelbart etter domsavsigelsen.»
[Vår understrekning]

Det kan også vises til avgjørelsen i Rt 2005 side 833, avsnitt 28:

«Prøvingen for Høyesterett skal - på samme måte som for EMD - skje i tilknytning til det konkrete saksforhold.» [Vår understrekning]

Retten plikter således å foreta en vurdering av om nødvendighetskravet er oppfylt i denne konkrete saken. Det understrekes at retten – på samme måte som EMD – plikter å foreta en konkret vurdering av om det i dag foreligger reelle forhold som taler mot innsyn og som gjør at nødvendighetsvilkåret er oppfylt.

Som eksempel på at EMD krever at det foretas en helt konkret vurdering, kan det også vises til Vgt Verein Gegen Tierfabriken mot Sveits, 2001, der det i premiss 75 står følgende:

“Indeed, rather than abusing a competitive advantage, all the applicant association intended to do with its commercial was to participate in an ongoing general debate on animal protection and the rearing of animals. The Court cannot exclude that a prohibition of “political advertising” may be compatible with the requirements of Article 10 of the Convention in certain situations. Nevertheless, the reasons must be “relevant” and “sufficient” in respect of the particular interference with the rights under Article 10. In the present case, the Federal Court, in its judgment of 20 August 1997, discussed at length the general reasons which justified a prohibition of “political advertising”. In the Court’s opinion, however, the domestic authorities have not demonstrated in a “relevant and sufficient” manner why the grounds generally advanced in support of the prohibition of political advertising also served to justify the interference in the particular circumstances of the applicant association’s case.” [Vår understrekning]

Dersom lagmannsrettens kjennelse – der det ikke er foretatt noen prøvelse av denne konkrete saken - skulle bli stående, vil det i tillegg innebære et brudd med subsidiaritetsprinsippet, samt rett til domstolsprøvelse etter EMK artikkel 13 og artikkel 6. Subsidiaritetsprinsippet medfører at det primært tilligger statene å håndheve borgernes vern etter EMK, og at den håndhevelse som skjer ved at en stats borgere bringer klager inn for EMD, er av subsidiær karakter. Det vises til Rt 2006 side 460 avsnitt 40 og pressens anke til Høyesterett av 5. desember 2011 punkt 4.1 og punkt 4.2.

4.2 Lagmannsretten har ikke lagt til grunn at det foreligger et inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10

Slik Pressen forstår det, har Høyesterett i sin kjennelse av 16. mars 2012 lagt til grunn at artikkel 10 får anvendelse i denne saken, og anmodet lagmannsretten om å foreta en vurdering av om det foreligger krenkelse av artikkel 10 i denne konkrete saken, jfr kjennelsens avsnitt 33 og 34:

«Ankeutvalget har, som nevnt, kompetanse til å prøve den konkrete anvendelsen av EMK artikkel 10. Det er imidlertid ikke hensiktsmessig at utvalget i denne saken tar stilling til dette spørsmålet som første instans, jf [...]. De særlige problemstillinger som oppstår som følge av at deler av det materialet det begjæres innsyn i er gradert, tilsier også at avgjørelsen treffes av lagmannsretten.

Ved den fornyede behandling må lagmannsretten også, om nødvendig, ta stilling til anførselen om at rett til innsyn følger av EMK artikkel 10. Det kan være en smaksak om man vil tolke straffeprosessloven § 28 i lys av EMK artikkel 10 eller om man vil gi artikkel 10 direkte anvendelse.» [Vår understrekning]

Høyesterett synes således å legge til grunn at EMK artikkel 10 får anvendelse i denne saken – enten direkte eller ved at strpl § 28 tolkes i samsvar med EMK artikkel 10. Det foreligger med andre ord et *inngrep* i artikkel 10. Lagmannsretten skulle ha tatt stilling til om vilkårene i artikkel 10 annet ledd er oppfylt eller om det foreligger en *krenkelse* av ytringsfriheten etter artikkel 10.

Det fremgår også av det siterte at lagmannsretten skulle vurdere både de graderte og de ugraderte delene av lydopptakene opp mot artikkel 10, hvilket underbygger at Høyesterett har ment at lagmannsretten skulle foreta en konkret vurdering av saken, jfr ovenfor under punkt 4.1.

Lagmannsretten har imidlertid foretatt en vurdering av om lovgivningen (straffeprosesslovens § 28) innebærer at det foreligger et inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10. Det fremstår som noe uklart om lagmannsretten har ment også å foreta en vurdering av om *lovgivningen* medfører en krenkelse av artikkel 10.

Lagmannsretten skriver øverst på side 10, etter en gjennomgang av avgjørelsene Kenedi og Tarsasag, følgende:

«Av disse dommene kan det utledes at art. 10 første ledd etter omstendighetene kan gi krav på å få utlevert opplysninger fra det offentlige når slike forhold som nevnt i annet ledd ikke foreligger.»

Dette skulle tyde på at lagmannsretten legger til grunn at det foreligger et inngrep, og at vurderingen derfor blir om vilkårene i artikkel 10 annet ledd er oppfylt eller om det foreligger en krenkelse.

Lagmannsretten fortsetter imidlertid lengre ned på side 10 med følgende:

*«Å utvide allmenhetens adgang til innsyn ved også å gi innsyn i avsluttede straffesaker ut over dommen, innebærer at alle dokumenter i straffesaker er offentlige med mindre påtalemyndigheten kan bevise at vilkårene i art. 10 annet ledd foreligger og kan forsvare at de ikke utleveres. En slik tolkning vil få store konsekvenser....
Det er etter lagmannsrettens syn et åpent spørsmål om EMD vil vurdere nektelse av innsyn i et tilfelle som i foreliggende sak som inngrep i ytringsfriheten etter art. 10 etter avgjørelsene nevnt over og om spørsmålet da blir om vilkårene for å foreta et slikt inngrep i bestemmelsens annet foreligger.»* [Vår understrekning]

Her ser det imidlertid ut til at lagmannsretten fortsatt vurderer om det i det hele tatt foreligger et *inngrep* og formuleringene i resten av kjennelsen kan også tyde på det. I så fall har lagmannsretten avslått pressens begjæring fordi den mener det ikke foreligger noe inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10 – mao at artikkel 10 ikke får anvendelse på denne type saker.

Det må være feil rettsanvendelse. Det vises til sitat fra Høyesterett ovenfor og nedenfor under punkt 5 og 6 der det foretas en gjennomgang av hvorfor det i denne saken foreligger et inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10.

4.3 Lagmannsretten har tolket EMK artikkel 10 annet ledd feil

Lagmannsretten skriver på side 8 i kjennelsen følgende:

«Dersom en nektelse etter straffeprosessloven § 28 representerer et inngrep, må det vurderes hvorvidt dette inngrepet er legitimt etter annet ledd. Således må domstolen vurdere hvorvidt inngrepet har hjemmel i lov og om inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn, det vil si om inngrepet er forankret i et av de legitime formål som er opplistet i bestemmelsen.»

Etter artikkel 10 annet ledd må ethvert inngrep i ytringsfriheten være foreskrevet ved lov, være forankret i ett av de legitime formål som er uttømmende opplistet i annet ledd og være nødvendig i et demokratisk samfunn. Det er ikke slik som lagmannsretten her gir uttrykk for at nødvendighetskravet er oppfylt dersom inngrepet er forankret i et av de legitime formålene opplistet i annet ledd. Nødvendighetskravet er ett av tre selvstendige vilkår.

Når det gjelder nødvendighetskravet må det foretas en helhetsvurdering der de hensyn som begrunner inngrep må veies opp mot både de generelle og de konkrete konsekvensene for ytringsfriheten. Det følger av praksis fra EMD at det må foreligge et *tvingende samfunnsmessig behov* for å oppfylle formålet. Det som oppnås med inngrepet må være *relevant, tilfredsstillende og proporsjonalt* i forhold til inngrepets generelle og konkrete virkninger for ytringsfriheten.

Og pressen er gitt en særskilt beskyttelse etter artikkel 10 pga pressens viktige rolle som "offentlig vaktbikkje". Dette følger av lang og entydig praksis både fra EMD og fra Høyesterett.

4.4 Lagmannsrettens henvisning til Rt 2001 side 568

Lagmannsretten har i all hovedsak brukt avgjørelsen i Rt 2001 side 568 for å begrunne at det ikke foreligger et inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10. Lagmannsrettens bruk av denne avgjørelse blir helt feil og det er det flere grunner til:

I nærværende sak er det snakk om innsyn i opptak som allerede er gjort, mens avgjørelsen i Rt 2001 s 568 gjaldt retten til å gjøre opptak, og da er det helt andre hensyn som gjør seg gjeldende: Bakgrunnen for forbudet mot opptak i domstolslovens § 131a er at det kan ha en uheldig virkning på behandlingen av saken i retten eller være en urimelig belastning for tiltalte (eller andre direkte berørte). Ingen av disse forholdene gjør seg gjeldende i vår sak – opptakene er allerede gjort og Treholt har samtykket til at pressen gis tilgang til opptakene.

Videre ble avgjørelsen i Rt 2001 side 586 bragt inn for EMD, og EMD la i sin avgjørelse til grunn at det å nekte opptak nettopp innebar et *inngrep* i artikkel 10. Dette ser det ikke ut til at lagmannsretten har fått med seg. (EMD kom imidlertid til at det ikke forelå noe *krenkelse* i den konkrete saken fordi nødvendighetskravet i den konkrete saken var oppfylt.) I EMDs avgjørelse, P4 RADIO HELE NORGE ASA mot Norge, 6. mai 2003, nr 76682/01, står det følgende:

“The Court observes from the outset that the applicant radio station complained essentially about the fact that it was not allowed to record and transmit sound directly from the hearing

room, which restricted its choices as to the means of imparting information. The Court will proceed on the assumption that, to a degree, the impugned restriction on radio transmission entailed an interference with the applicant's right to freedom of expression as guaranteed by the first paragraph of Article 10, which applies not only to the content of information but also to the means of transmission or reception (see *Autronic AG v. Switzerland*, judgment of 22 May 1990, Series A no. 178, p. 23, § 47).

As to the question whether the interference was justified under the second paragraph of Article 10, the Court is satisfied that the measure was prescribed by law, namely section 131A (as applicable at the material time) of the Administration of Courts Act 1915, and pursued the legitimate aim of protecting "the reputation or rights of others" and "maintaining the authority and impartiality of the judiciary". It remains to be considered whether the restriction was necessary in a democratic society for the achievement of one of the aforesaid aims." [Vår understrekning]

Her fremgår det at nektelse av lydopptak medfører et inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10, og at spørsmålet EMD derfor måtte ta stilling til var om nødvendighetsvilkåret var oppfylt. Videre står det i avgjørelsen:

"In the first place, the Court observes that there seems to be no common ground between the domestic systems in the Contracting States to the effect that live transmission, be it by radio or television, is regarded as a vital means for the press of imparting information and ideas on judicial proceedings. It is not unusual that hearing rooms of domestic courts in the Contracting States are designed in a particular way so as to take into account, not only the need to secure transparency in the administration of justice, but also the need to avoid that the conduct of the proceedings be disturbed or influenced by the presence of members of the public in the hearing room. Depending on the circumstances, live broadcasting of sound and pictures from a court hearing room may alter its characteristics, generate additional pressure on those involved in the trial and, even, unduly influence the manner in which they behave and hence prejudice the fair administration of justice. Furthermore, whereas live broadcasting represents the advantage of making it possible for the public at large to listen to and observe court hearings, it will normally include an element of journalistic choice and filtering, albeit different from that of reporting by the written media. The national authorities, in particular the courts, after hearing the views of the parties, are better placed than the European Court in assessing whether live broadcasting in a given case may be prejudicial to the fair administration of justice.

In the light of the above, the Contracting States must enjoy a wide margin of appreciation in regulating the freedom of the press to transmit court hearings live. The Court does not consider that a legal presumption on the national level against allowing live transmission, such as that contained in section 131A of the Administration of Courts Act, in itself raises an issue of failure to comply with Article 10 of the Convention.

The Court is further satisfied that the manner of application of this national rule to the circumstances of the present case was supported by relevant and sufficient reasons and could reasonably be considered proportionate to the legitimate aims pursued. In this connection, the Court notes that, while the hearing in question concerned charges of particularly heinous crimes that had occurred in a family context, it was held in open court, allowing members of the public to attend and to report to the outside on what they observed. The impugned restriction applied to the media as a whole. In order to cater for the very broad media interest in the case and to overcome space shortage in the hearing room, additional arrangements had been made for live transmission of picture and sound to a press hall nearby, where the trial could be followed by the press on a non-discriminatory basis.

In sum, the Court finds nothing to indicate that the competent national authorities transgressed their margin of appreciation in refusing radio broadcasting directly from the District Court's hearing room.

Her ser vi at EMD påpeker hvilke hensyn som kan begrunne nektelse av opptak fra retten, nemlig at direktesending fra retten kan ha *uheldige virkninger for behandlingen av saken i retten*. EMD fastslår at det ikke er noen felles-europeisk standard for håndtering av spørsmålet og at de nasjonale myndigheter i den konkrete saken er nærmest – etter å ha hørt partene – til å avgjøre om direktekringkasting vil ha skadelig virkning på rettens behandling av saken. Det foreligger derfor i disse sakene en vid skjønnsmargin for de nasjonale statene.

Så sier EMD at domstolslovens § 131a ikke i seg selv er i strid med artikkel 10. Deretter går EMD over til en vurdering av om nektelse av kringkasting i denne konkrete saken oppfyller vilkårene i artikkel 10 annet ledd. EMD legger i den forbindelse vekt på at det dreide seg om spesielt grufulle forbrytelser som hadde oppstått i en familiesammenheng. EMD foretar således en helt konkret vurdering av saken.

I nærværende sak derimot kan ikke hensynet til rettens behandling av saken begrunne nektelse av innsyn i opptakene – opptakene er som kjent for lengst gjort. I nærværende sak vil derfor skjønnsmarginen være liten slik den er når det gjelder pressens rett til ytringsfrihet og informasjon av stor allmenn interesse. Det kan her blant annet vises til Tarsasag avsnitt 26 omhandlet nærmere nedenfor under punkt 6, samt EMDs avgjørelse Radio France mot France, 2004, avsnitt 34:

«Since the freedom of press was thus in issue, the French authorities had only a limited margin of appreciation in determining whether there was a "pressing social need" to take the measures in question against the applicants. Consequently, the Court will examine in scrupulous detail the proportionality of measures in relation to the legitimate aim pursued.»

4.5 Pressens rolle i et demokratisk samfunn

Lagmannsretten skriver på side 10 i kjennelsen følgende:

«Pressen har anført at det er nødvendig å få tilgang til opptakene for å kunne etterprøve domstolsapparatet. Lagmannsretten viser til at etterprøving skal skje gjennom domstolsapparatet med Gjenopptakelseskommisjonen som endelig rettsikkerhetsgaranti.»

Her ser det ut til at lagmannsretten ikke har forstått hva som er pressens oppgave i et demokratisk samfunn. Pressens viktigste rolle i et demokratisk samfunn – rollen som "offentlig vaktbikkje" – er å sette søkelys på og kontrollere dem som utøver makt på vegne av samfunnet, det være seg politi, påtalemyndighet, domstoler eller gjenopptakelseskommisjonen. Pressens rolle som «offentlig vaktbikkje» tillegges stor vekt i rettspraksis etter EMD og Høyesterett, og medfører at pressen er gitt en særlig beskyttelse etter EMK artikkel 10.

Det skal i denne sammenheng også vises til begrunnelsen for det grunnleggende prinsippet om offentlighet i rettspleien som ikke bare er at allmennheten skal ha mulighet for å kontrollere rettsprosessen, men også de avgjørelser som domstolene fatter. Her skulle det være tilstrekkelig å vise til at vi også i Norge har avdekket grove eksempler på justismord.

I Ot prp nr 55 (1997 – 1998) punkt 4.1 står det blant annet: ”Norsk rettspleie bygger på offentlighetsprinsippet. Domstolsloven fastslår i § 124 at rettsmøter som hovedregle er offentlige. Begrunnelsen for dette er å gi allmennheten innsyn i rettspleien. Siktemålet er å sikre betryggende rettspleie gjennom mulighet for kontroll og kritikk og å gi kunnskap om rettsvesen og rettsregler. Åpenhet og kunnskap om domstolenes virke kan også styrke tilliten til rettspleien. ” [Vår understrekning]

Videre skriver lagmannsretten på side 10 i kjennelsen:

«Med unntak av de deler av forhandlingene som av hensyn til rikets sikkerhet gikk for lukkede dører, har pressen kunnet kontrollere hvorledes saken er behandlet i domstolene ved å være tilstede under forhandlingene. Når det således har vært adgang til å kontrollere domstolenes myndighetsutøvelse ved tilstedeværelse og referatadgang i retten, med andre ord at det foreligger innsynsrett i myndighetsutøvelsen etter et annet regelsett enn straffeprosessloven § 28, jf. over, er det et spørsmål om hensynene bak art. 10 første ledd anses ivaretatt ved disse reglene.»

Til dette er å si at bare ca. en fjerdedel av forhandlingene gikk for åpne dører. Mesteparten av saken gikk således for lukkede dører uten noen form for pressens eller allmennhetens kontroll. Videre er det slik - som tingretten også skriver - at de spørsmål som i ettertid har reist seg har et annet fokus enn det som var fokus under hovedforhandlingen: Den gang var fokus rettet mot Treholts handlinger, mens fokus nå er mer rettet mot myndighetenes handlinger, herunder politiet (POT) og deres prosess med ulovlig overvåkning, ransaking og innhenting av bevis.

4.6 Lagmannsrettens henvisning til Rt 2001 side 568

Lagmannsretten bruker det den mener er en uklarhet mht artikkel 10 og det den mener er en klar norsk lovgivervilje, samt avgjørelsen i Rt 2001 side 568 til å konkludere med at pressens krav må avslås. Dette medfører helt feil rettsanvendelse, og det redegjøres det for nedenfor under punkt 4.6.1 og 4.6.2.

4.6.1 Lagmannsrettens innskrenkende tolkning av artikkel 10 og feilaktige bruk av skjønnsmargin

Det følger av menneskerettsloven § 3 at EMK artikkel 10 har forrang foran strpl § 28. Også en klar norsk regel må settes til side dersom den strider mot EMK artikkel 10, jfr eksempelvis Valebrokk-kjennelsen.

En klar norsk regel kan ikke brukes til å foreta en innskrenkende tolkning av artikkel 10, slik lagmannsretten i realiteten har gjort i denne saken.

Norske domstoler skal foreta en prøvelse av den *konkrete* saken etter *samme metode* som EMD, og det har lagmannsretten ikke gjort i denne saken.

Det synes som om lagmannsretten har innvilget norske myndigheter en skjønnsmargin i strid med gjeldende rett:

For det første er det *ikke* anledning til å operere med noe skjønnsmargin når det gjelder spørsmålet om det i det hele tatt foreligger noe *inngrep* i ytringsfriheten etter artikkel 10. Spørsmålet om skjønnsmargin er først aktuelt ved proposjonalitetsvurderingen av nødvendighetskravet etter artikkel 10 annet ledd. Det vises her til høyesterettsdommer Skoghøys artikkel i Lov og Rett, 2012, nr 3, side 175:

«Ved prøvingen av om det foreligger et inngrep («interference») i en rettighet som er sikret under EMK, og hvorvidt inngrepsformålet er legitimt, har nasjonale myndigheter ingen skjønnsmargin.»

Videre er det slik at skjønnsmargin er noe EMD anvender overfor nasjonalstatene, og ikke slik at norske domstoler skal innvilge norsk lovgiver en tilsvarende skjønnsmargin. Det vises her til EMDs storkammerdom av 19. februar 2009 mot Storbritannia avsnitt 184 og høyesterettsdommer Skoghøys artikkel i Lov og Rett, 2012, nr 3, side 170 – 178.

Som det fremgår av Skoghøys artikler i Lov og Rett 2011 nr 4 og 2012 nr 3 skal nasjonale domstoler på ytringsfrihetens område foreta en inngående prøvelse av om den nasjonale lovgivningen tilfredsstillende nødvendighetskravet (proporsjonalitetsvurderingen). Og nasjonale domstoler skal ved prøvelsen av det *konkrete* inngrepet ikke innvilge norske myndigheter noe skjønnsmargin:

«Også for inngrep i ytringsfriheten ligger det til rette for en inngående prøvelse av nasjonale lovgiveres proporsjonalitetsvurdering. ytringsfriheten er en av grunnpillarene for demokratiet ...

Ved prøvingen av om et rettighetsinngrep er forenelig med EMK, skal domstolen ikke bare prøve den lovgivning som hjemler inngrepet, men også det konkrete inngrep. Det følger av våre regler for prøving av forvaltningsvedtak at domstolene er tilbakeholdne med å prøve politisk eller faglig betont skjønn. Domstolene er imidlertid godt skikket til å foreta konkrete forholdsmessighetsvurderinger, og det er derfor ikke noe grunn til å overføre tilbakeholdenheten med å overprøve politisk eller faglig betont forvaltningsskjønn til å gjelde den konkrete forholdsmessighetsvurdering av inngrep i EMK-rettighet.» (Lov og Rett 2011 nr 4 side 190)

«Ved avgjørelsen av hvor stor skjønnsmargin som skal innvilges nasjonale myndigheter, pleier EMD ikke skille mellom inngrepshjemmelen og det konkrete inngrep. På dette punkt må vurderingen ved den nasjonale proporsjonalitetsprøvingen bli en helt annen. Det er ingen grunn til at norske domstoler ved den konkrete forholdsmessighetsvurdering av et forvaltningsvedtak skal vise den samme tilbakeholdenhet ved overprøvingen som ved prøvingen av om inngrepshjemmelen er forholdsmessig.» (Lov og Rett 2012 nr 3 side 174)

Lagmannsretten har i realiteten innvilget nasjonale myndigheter en skjønnsmargin i strid med det overstående. I vurderingen av om lovgivningen medfører et inngrep i artikkel 10 har lagmannsretten innvilget nasjonal lovgiver en skjønnsmargin. Lagmannsretten har videre avstått fra å foreta en prøvelse av denne konkrete saken, hvilket medfører at norske myndigheter er innvilget en skjønnsmargin i strid med gjeldende rett.

4.6.2 Lagmannsretten har feilaktig lagt til grunn at det foreligger en klar lovgivervilje/ norske verdiprioriteringer

Lagmannsretten legger til grunn at lovgiver har tatt et klart standpunkt når det gjelder pressens adgang til straffesaksdokumenter, med andre ord at lovgiver klart har ment at pressen ikke har rett til innsyn i straffesaksdokumenter – i dette tilfellet lydopptak fra en straffesak av særlig stor allmenn interesse. Pressen er på ingen måte enig i det. Både forarbeidene til strpl § 28, Straffeprosesslovens kommentarutgave, og ikke minst rettsutviklingen de siste årene på innsyns- og ytringsfrihetens område, tyder på en lovgiver som ikke har ment å nekte pressen innsyn i denne type saker.

Videre er det ikke bare norsk lovgivervilje som kan vektlegges ved vurderingen av om nødvendighetskravet er oppfylt, men også dagens rettsoppfatning, jfr avgjørelsen i Rt 2005 side 833, avsnitt 45:

«Og dersom det er tvil om forståelsen, må norske domstoler ved avveiningen av ulike interesser eller verdier kunne trekke inn verdiprioriteringer som ligger til grunn for norsk lovgivning og rettsoppfatning.» [Vår understrekning]

For øvrig skal det påpekes at det her fremgår at det er ved *proporsjonalitetsvurderingen* (nødvendighetskravet) at domstolene eventuelt kan legge vekt på nasjonale verdiprioriteringer, ikke ved spørsmålet om det i det helt tatt foreligger et inngrep.

Pressen vil nedenfor gjennomgå forhold som belyser de verdiprioriteringer som ligger til grunn for norsk lovgivning og rettsoppfatning.

Innledningsvis skal det påpekes at det ikke er omstridt i saken at pressen ikke har rettslig interesse etter tradisjonell tolkning av strpl § 28 og at rettslig interesse er noe annet enn saklig interesse. Lagmannsretten bruker likevel nye tid på dette i sin avgjørelse. Slik Pressen ser det, er poenget med tingrettens begrunnelse at strpl § 28 ikke er noen rettslig skranke mot å gi innsyn og at domstolen kan gi innsyn uten at kravet til rettslig interesse er oppfylt.

Av forarbeidene fremgår det klart at strpl § 28 kun er en minimumsregel. Videre understreker forarbeidene viktigheten av å gi pressen innsyn utover det som følger av minimumsbestemmelsen. Det er med andre ord ikke en «klar lovgivervilje» som har bestemt at det ikke skal gis innsyn i straffesaksdokumenter – og langt mindre at det skal nektes innsyn i autentiske opptak i en straffesak av særdeles stor allmenn interesse. Slike opptak er noe annet enn tradisjonelle straffesaksdokumenter.

I Ot prp nr 35 (1978-1979) på side 107 står det følgende:

”Med forbehold for unntaksbestemmelsene i annet og tredje ledd er § 28 ikke til hinder for at også andre gis adgang til dokumentene, f eks pressen.”

I Innst O nr 37 (1980-81) på side 14 står det følgende:

”Komiteen vil streke under at pressa og NRK spelar ei stor rolle når det gjeld informasjon om straffesaker: det er viktig at omtala er seriøs og korrekt. Retten til dokumentasjon bør derfor ikkje vere for snever. ... Komiteen vil elles peike på at paragraf 28 er ein ”minimumsregel”. Med atterhald for unntaka i andre og tredje

leden er det ikkje noko til hinder for at politiet gir utskrifter i større grad enn første leden bestemmer, t.d. til pressa.” [Vår understrekning]

Også Straffeprosessloven, Kommentartutgave, av Bjerke og Keiserud, 2011, 4. utg., side 94 og 106 (sjekk ny utgave), understreker at strpl § 28 er en minimumsregel og at retten må kunne gi innsyn utover det som følger av strpl § 28:

”Reglene i § 28 (...) innebærer ikke noe forbud mot at dokumentene blir utlevert til en som har en saklig, men ikke rettslig interesse i å få gjøre seg kjent med innholdet. Men i disse tilfellene vil det være mest nærliggende at spørsmålet om innsyn blir løst på grunnlag av reglene i påtaleinstruksens § 4-2...”

”Dersom den som ber om utskrift ikke pretenderer å ha en rett til utskrift, vil et avslag på en slik anmodning neppe kunne kreves overprøvd av retten, jf Ot.prp. nr. 35 (1978 – 79) s. 107 – 108. Spørsmålet må imidlertid anses tvilsomt. Også retten må kunne gi utskrift ut over det som følger av lovens regler, og det naturlige burde være at et avslag på begjæring om utskrift vil kunne kreves overprøvd av retten uansett grunnlaget for avslaget.” [Vår understrekning]

Siden straffeprosessloven kom i 1981 har det foregått en betydelig utvikling i norsk lovgivning og rettsoppfatning i form av langt større vekt på ytringsfrihet og pressens rolle som kontrollerende organ på vegne av allmennheten, offentlighet i rettspleien, samt rett for allmennheten til innsyn i offentlige myndigheters maktutøvelse. Det kan her blant annet vises til følgende:

- Vedtagelsen av menneskerettsloven av 1999 som gir artikkel 10 forrang foran andre norske lovregler.
- Siden vedtagelsen av straffeprosessloven i 1981 har det foregått en betydelig utvikling på ytringsfrihetens område der EMDs vektlegging av pressens rolle som «public watchdog» i saker av allmenn interesse er gjort til norsk rett gjennom Høyesteretts praksis.
- Vedtagelsen av Grunnlovens § 100 femte ledd i 2004 som gir allmennheten et grunnlovfestet krav på å være tilstede i rettsmøter. Offentlighet i rettspleien er således ansett som så viktig at det ble grunnlovfestet i 2004. Bestemmelsen gjelder ikke direkte dokumentinnsyn, men i denne saken er det snakk om lydopptak fra selve rettsforhandlingene og da må grunnlovsbestemmelsen ha betydning som *tolkningsmoment*.
- Vedtagelsen av ny offentleglov av 2006 med formål å styrke offentlighetsprinsippet.
- Fokus på mer åpenhet i samfunnet, ikke minst som en rettsikkerhetsgaranti, må sees på bakgrunn av avdekking flere av sterkt kritikkverdige forhold hos myndighetene, herunder Liland-saken, Fritz Moen-saken og Lund-kommisjonen.

Lagmannsretten har i sin avgjørelse også fokusert på at representanter for pressen var med i Kildevernutvalget i 1988 som ikke foreslo endringer i pressens adgang til andre dokumenter enn dommen. Bakgrunnen for det var at den gang (i 1988) hadde pressen ikke en gang rett til innsyn/utskrift av straffedommer, og pressens representanter i utvalget hadde hendene fulle med å få på plass en slik rett, og måtte således velge hvilke kamper som var viktigst og realistiske da. Når det gjaldt andre straffesaksdokumenter forelå i tillegg uttalelsen fra både departementet i Ot prp 35 (1978-1979) side 107 og Stortingets justiskomiteé i Innst O nr 37 (1980-81) side 14, gjengitt ovenfor, om at strpl § 28 kun er en minimumsregel og med understrekning av viktigheten av at pressen gis innsyn utover det som følger av minimumsbestemmelsen. For pressen har det selvsagt hele tiden vært viktig i størst mulig grad å få innsyn i straffesaker og myndighetenes behandling av straffesaker.

Videre skal det bemerkes at forholdene i saken i Rt 2005 side 833 var helt annerledes enn i nærværende sak. I Rt 2005 side 833 hadde lovgiver flere ganger eksplisitt drøftet endring av villfarelsesregelen, men kommet til at en slik endring ikke burde gjøres. I vår sak derimot har lovgiver uttrykkelig gitt uttrykk for at strpl § 28 kun er en minimumsregel og lydopptak fra rettens behandling inngår ikke i det som tradisjonelt menes med straffesaksdokumenter. Videre skal det understrekes at til tross for denne klare lovgiverviljen i Rt 2005 side 833 ble det i den saken likevel etter en konkret vurdering funnet å foreligge en krenkelse.

5 EMK artikkel 10 omfatter informasjonskrav

I dette punktet vil Pressen redegjøre for at artikkel 10 omfatter informasjonskrav.

Det er vanlig å skille mellom ulike aspekter av ytringsfriheten, herunder: meddelelsesfriheten, informasjonsfriheten (frihet til å motta opplysninger som andre er villige til å gi) og informasjonskrav (krav på opplysninger myndighetene ikke vil gi).

Tidligere har det vært noe uklart om artikkel 10 kun sikrer informasjonsfriheten eller om artikkel 10 også gir krav på utlevering av tilbakeholdte opplysninger (informasjonskrav). Det er nå avklart ved rettspraksis fra EMD, som blir gjennomgått nedenfor, at artikkel 10 også omfatter informasjonskrav.

Kyrre Eggen konkluderte imidlertid allerede i 2002 i sin bok ”Ytringsfrihet” med at artikkel 10 gir pressen krav på utlevering av informasjon som det offentlige besitter dersom informasjonen er av allmenn interesse. Det vises her til boken side 657 flg, inntatt på side 67 flg i juridisk utdrag til tingretten:

Eggen starter på side 645 under punkt 8.3.2.1 med å gjennomgå 2 avgjørelser fra EMD (Leander og Gaskin) som gjaldt utlevering av opplysninger av privat karakter – ikke opplysninger av allmenn interesse. Deretter, i tredje avsnitt på side 655 skriver Eggen følgende:

”I juridisk teori har mange forstått disse dommene slik at EMK art. 10 ikke gir krav på utlevering av tilbakeholdte opplysninger. Som en følge av uttalelsenes konkrete natur er det etter min mening ikke grunnlag for en slik generell slutning fra dommene. Grunnlaget for en generell slutning svekkes ytterligere fordi dommene omhandler spørsmålet om myndighetenes plikt til å utlevere informasjon av privat karakter. Dersom sakene Leander eller Gaskin hadde omhandlet utlevering av informasjon om

påstått maktmisbruk av myndighetene i en sak av allmenn interesse, er det ikke gitt at EMD ville avvist informasjonskrav etter EMK art. 10. Etter mitt syn kan derfor ikke dommene forstås som prejudikater for at informasjonskrav ikke kan utledes fra EMK art. 10.”

Så går Eggen gjennom Guerra-saken, og konkluderer med følgende på side 657 tredje avsnitt:

”Personlig mener jeg det i alle fall kan utledes passiv informasjonsplikt fra EMK art. 10. For det første forutsetter EMDs uttalelse om at ” ... Article 10 guarantees not only the freedom of the press to inform the public but also the right of the public to be properly informed...”, at i alle fall journalister får tilgang til informasjon det offentlige besitter. Uten slik informasjon er det vanskelig for pressen og andre media å sørge for at allmennheten blir ”properly informed”. For det andre indikerer kommisjonspraksis at det kan utledes informasjonskrav fra EMK art. 10. [Her har Eggen vist til praksis inntatt i en annen bok som er inntatt i juridisk utdrag side 50 flg.] For det tredje kan det anføres tungtveiende reelle hensyn for at bestemmelsen bør pålegge statene en viss informasjonsplikt. Da mange baserer sine meninger på den informasjonen man får meddelt gjennom mediene, vil den informasjon som mediene meddeler, være av stor betydning for meningsdannelsen blant allmennheten. At denne meningsdannelsen blir minst mulig ”styrt” av offentlige myndigheter, er en forutsetning for en reelt demokratisk beslutningsprosess. En måte å styre allmennhetens meningsdannelse på er å tilbakeholde informasjon. For å sikre et reelt demokrati, med åpen og ”fair” diskusjon, er det viktig at slikt tilbakehold av informasjon unngås. Da EMK art. 10 er en bestemmelse som har til formål å oppstille felleseuropeiske minimumskrav som bl.a. skal legge grunnlag for reelt demokratiske beslutningsprosesser, tilsier ovennevnte at bestemmelsen bør oppstille minimumskrav om offentlige myndigheters informasjonsplikt. For det fjerde taler hensynet til en reel beskyttelse av informasjonsfriheten til fordel for at det kan utledes informasjonskrav av EMK art. 10. ...

På denne bakgrunn mener jeg det er forsvarlig å konkludere med at informasjonskrav kan utledes fra EMK art. 10(1), dersom hensynet til allmennheten tilsier at den aktuelle informasjon bør være offentlig tilgjengelig. Det vil imidlertid ikke foreligge noen krenkelse av art. 10 dersom myndighetene godtgjør at EMK art. 10(2) legitimerer hemmelighold. [Vår understrekning]

Tilsvarende ble antatt i forarbeidene til den nye grunnlovsbestemmelsen, se St meld nr 26 (2003 – 2004) punkt 6.3 og Innst S nr 270 (2003-2004).

Ragna Aarli gjennomgår problemstillingen i sin bok ”Offentlig rettergang” fra 2010 på side 193 flg, inntatt på side s 74 flg i juridisk utdrag til tingretten. Fra annet avsnitt på side 194 skriver Aarli følgende:

”Spørsmålet om borgerne kan ha et informasjonskrav mot det offentlige har vært drøftet i flere saker. Den tradisjonelle innfallsvinkelen til EMD har vært at retten til å motta opplysninger ”basically” gir krav på informasjon ”others wish or may be willing to impart”. I plenumsavvisningen av Atkinsin, Crook og The Independent mot Storbritannia 1990 påpekte Kommisjonen at domstolens uttalelser om at retten til å motta informasjon bare gjelder opplysninger andre er villige til å utlevere ”may not apply with the same force in the context of court proceedings”. Kommisjonen kom til at en beslutning om å lukke dørene under forhandlingene over straffespørsmålet var

en krenkelse av EMK artikkel 10, men at inngrepet var legitimt i den konkrete konteksten.

...

Inntil 2009 var det ikke klart at det kunne utledes et informasjonskrav av EMK artikkel 10. Dommen Tarsasag a Szabadsagjogokert mot Ungarn 2009 er den første avgjørelsen som uttrykkelig anerkjenner at borgerne kan ha et krav på å få utlevert informasjon fra det offentlige.

...

I Kenedi mot Ungarn 2009 bekreftet EMD at EMK artikkel 10 kan gi krav på å få utlevert opplysninger fra det offentlige. En historiker søkte i denne saken, i forskningsøyemed, innsyn i graderte dokumenter fra sikkerhetstjenestens virksomhet på 1960-tallet. EMD viste til Tarsasag Szabadsagjogokert-saken med følgende uttalelse:

”The Court emphasises that access to original documentary sources for legitimate historical research was an essential element of the exercise of the applicant’s right to freedom of expression.” [Se dommens avsnitt 43 – dommen er inntatt på side 26 flg i juridisk utdrag til tingretten.]

[Vår understrekning]

EMDs avgjørelse Tarsasag vil bli nærmere gjennomgått nedenfor. Det sentrale med Kenedi er at den *bekreftet* at artikkel 10 også omfatter *informasjonskrav*.

6 EMDs avgjørelse Tarsasag

Ved EMDs avgjørelse Tarsasag er det som sagt nå avklart at det å nekte pressen innsyn i dokumenter av allmenn interesse innebærer et inngrep i ytringsfriheten og må derfor oppfylle kravet om «nødvendig i et demokratisk samfunn» for å være lovlig. Dommen er en stadfestelse av det som tidligere har vært antatt i teorien. Dommen er inntatt på side 13 flg i juridisk utdrag til tingretten.

Tarsasag gjaldt en menneskerettsorganisasjon som var aktiv innen narkotikapolitikk, og som ba om innsyn i en klage sendt av en parlamentariker til en konstitusjonsdomstol. Klagen gjaldt tillegg til straffeloven vedrørende narkotikarelaterte lovbrudd. Organisasjonen hadde ikke krav på innsyn etter ungarsk rett, og begjæringen ble avslått av ungarske domstoler. Organisasjonen klaget til EMD, hevdet at Ungarn hadde krenket EMK artikkel 10 om ytringsfrihet, og fikk medhold av EMD.

I avgjørelsen drøfter EMD først om det foreligger et inngrep («interference») i ytringsfriheten, og uttaler følgende:

*“26. The Court has consistently recognised that the public has a right to receive information of general interest. Its case-law in this field has been developed in relation to press freedom which serves to impart information and ideas on such matters (see *Observer and Guardian v United Kingdom*, ..., and *Thorgeir Thorgeirson v Iceland*, ...). In this connection, the most careful scrutiny on the part of the Court is called for when the measures taken by the national authority are capable of discouraging the participation of the press, one of society’s “watchdogs”, in the public debate on matters of legitimate public concern (see *Bladet Tromsø and Stensaas v**

Norway..., and Jersild v Denmark...), even measures which merely make access to information more cumbersome.” [Vår understrekning]

EMK artikkel 10 beskytter således også allmennhetens rett til å motta informasjon av allmenn interesse. Pressen er derfor gitt en særskilt beskyttelse etter artikkel 10. Inngrep i pressens rett til ytringsfrihet krever meget tungtveiende grunner, medlemsstatenes skjønnsmargin er begrenset og EMD foretar en inngående vurdering av om inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn. Dette gjelder særlig der det – som i vår sak – er snakk om nasjonale myndigheter som hindrer pressen tilgang på informasjon av offentlig interesse.

EMD fastslår deretter i avsnitt 27 at menneskerettsorganisasjonen nyter tilsvarende vern etter artikkel 10 som pressen, da organisasjonen har en tilsvarende rolle som pressen i å være ”offentlig vaktbikkje” og å bidra til en opplyst offentlig debatt. EMD uttaler videre:

“28. The subject matter of the instant dispute was the constitutionality of criminal legislation concerning drug-related offences. In the Court's view, the submission of an application for an a posteriori abstract review of this legislation, especially by a Member of Parliament, undoubtedly constituted a matter of public interest. Consequently, the Court finds that the applicant was involved in the legitimate gathering of information on a matter of public importance. It observes that the authorities interfered in the preparatory stage of this process by creating an administrative obstacle. The Constitutional Court's monopoly of information thus amounted to a form of censorship. Furthermore, given that the applicant's intention was to impart to the public the information gathered from the constitutional complaint in question, and thereby to contribute to the public debate concerning legislation on drug-related offences, its right to impart information was clearly impaired.” [Vår understrekning]

EMD fastslår således at saken gjelder innhenting av informasjon i en konkret sak av allmenn interesse, at organisasjonens intensjon var å gi allmennheten tilgang på informasjonen og således bidra til en debatt av allmenn interesse. Myndighetenes nektelse av å gi innsyn i den informasjonen de hadde monopol på innebar en slags sensur av den offentlige debatt og et klart inngrep i retten til å formidle informasjon av offentlig interesse.

Deretter konkluderer EMD med at det foreligger et *inngrep* i ytringsfriheten.

EMD går så over til å drøfte om inngrepet tilfredsstillende kravet om ”*nødvendig i et demokratisk samfunn*”:

“35. The Court recalls at the outset that “Article 10 does not ... confer on the individual a right of access to a register containing information on his personal position, nor does it embody an obligation on the Government to impart such information to the individual” (Leander v. Sweden, 26 March 1987, § 74 in fine, Series A no. 116) and that “it is difficult to derive from the Convention a general right of access to administrative data and documents” (Loiseau v. France (dec.), no. 46809/99, ECHR 2003-XII (extracts)). Nevertheless, the Court has recently advanced towards a broader interpretation of the notion of “freedom to receive information” (see Sdružení Jihočeské Matky c. la République tchèque (dec.), no. 19101/03, 10 July 2006) and thereby towards the recognition of a right of access to information.” [Vår understrekning]

EMD innleder her med å vise til en eldre avgjørelse som legger til grunn at artikkel 10 ikke gir *enkeltpersoner* tilgang til registre med informasjon av privat karakter, samt en eldre avgjørelse som sier at det er vanskelig å utlede en *generell* rett til tilgang til informasjon. Deretter understreker EMD imidlertid at det har skjedd en utvikling fra informasjonsfrihet til *informasjonskrav*. Så uttaler EMD:

*“36. In any event, the Court notes that “the right to freedom to receive information basically prohibits a Government from restricting a person from receiving information that others wish or may be willing to impart to him” (Leander...). It considers that the present case essentially concerns an interference – by virtue of the censorial power of an information monopoly – with the exercise of the functions of a social watchdog, like the press, rather than a denial of a general right of access to official documents. In this connection, a comparison can be drawn with the Court's previous concerns that preliminary obstacles created by the authorities in the way of press functions call for the most careful scrutiny (see *Chauvy and Others v France*, ...). Moreover, the State's obligations in matters of freedom of the press include the elimination of barriers to the exercise of press functions where, in issues of public interest, such barriers exist solely because of an information monopoly held by the authorities. The Court notes at this juncture that the information sought by the applicant in the present case was ready and available (see, a contrario, *Guerra and Others v Italy*, ...) and did not require the collection of any data by the Government. Therefore, the Court considers that the State had an obligation not to impede the flow of information sought by the applicant.” [Vår understrekning]*

Retten understreker her at saken gjelder et inngrep i utøvelsen av rollen som *offentlig vaktbikkje* – lik *pressens* rolle – i motsetning til et avslag på en *generell* rett til tilgang til dokumenter. Videre, at saken kan sammenlignes med tidligere praksis fra EMD der pressen hindres tilgang til informasjon fra myndighetene og at slike saker medfører intens domstolsprøvelse og liten skjønnsmargin for den enkelte medlemsstat. EMD viser dessuten til at statens forpliktelser - når det gjelder pressens yringsfrihet – inkluderer det å fjerne hindringer for utøvelse av pressens rolle i saker av allmenn interesse der slike hindringer eksisterer utelukkende på grunn myndighetenes ”monopol” på informasjonen. I tillegg påpeker EMD at informasjonen forelå og at det ikke var nødvendig å innsamle informasjonen på noe måte, slik det har vært i andre avgjørelser for EMD. Deretter uttaler EMD:

38. The Court considers that obstacles created in order to hinder access to information of public interest may discourage those working in the media or related fields from pursuing such matters. As a result, they may no longer be able to play their vital role as “public watchdogs” and their ability to provide accurate and reliable information may be adversely affected (...).” [Vår understrekning]

Det understrekes således at dersom pressen hindres fra å få tilgang til informasjon av allmenn interesse, vil det kunne føre til at pressen ikke forfølger slike saker og dermed ikke får mulighet til å utøve sin avgjørende rolle som «offentlig vaktbikkje». Dette vil få alvorlige konsekvenser for muligheten til å gi allmennheten korrekt og troverdig informasjon.

På denne bakgrunn kommer EMD til at nektelsen av å gi tilgang til dokumentene er i strid med nødvendighetskravet og at det derfor foreligger brudd på bestemmelsen om yringsfrihet.

Tarsasag er således på mange måter parallell med nærværende sak, men med den forskjell at det i nærværende sak foreligger enda større grunn til at avslag på tilgang til lydbåndopptakene er i strid med artikkel 10:

- Også nærværende sak gjelder mulighetene for å utøve den avgjørende rollen som «offentlig vaktbikkje». I tillegg gjelder nærværende sak pressen direkte, og ikke bare ett presseorgan, men et samlet pressekorps.
- Også i nærværende sak er det snakk om forhold av allmenn interesse. I tillegg gjelder nærværende sak en sak med enda større allmenn interesse. Det vises til det som er sagt foran under punkt 2 om sakens særskilt store allmenne interesse. Den angår de verdier vår rettsstat bygger på og går helt i kjernen av det som er pressens viktigste oppgave – nemlig å kontrollere at myndighetene ikke misbruker den myndighet de er tildelt.
- Hensikten er også i nærværende sak å samle inn informasjon av stor offentlig interesse for å bidra til en opplyst offentlig debatt.
- Også i nærværende sak gjelder det informasjon myndighetene har ”monopol” på.
- Heller ikke i nærværende sak foreligger det noen beskyttelsesverdig grunn for ikke å gi pressen tilgang, se nærmer om dette nedenfor under punkt 7.1 for det som gjelder opptak fra åpen rett og under punkt 7.2 for det som gjelder opptak fra lukket rett.
- Også i nærværende sak medfører myndighetenes nektelse av tilgang til informasjonen at pressen hindres i å utøve sin kontrollfunksjon, fordi pressen nektes å undersøke grunnlaget for de vurderinger og avgjørelser som er gjort av PST, påtalemyndigheten, retten og kommisjonen.
- Også i nærværende sak dreier det seg om informasjon som foreligger uten å måtte samles inn på noen måte, *og i nærværende sak er dessuten allmennhetens informasjonsbehov selve begrunnelsen for bevaring av informasjonen.*
- I tillegg gjelder for nærværende sak at det dreier seg om det grunnleggende prinsippet om offentlighet i rettspleien.

Slik Pressen ser det, er nødvendighetskravet åpenbart ikke oppfylt i nærværende sak, hverken for den del av opptakene som gjelder åpen rett eller den del som gjelder lukket rett, jfr punkt 7 nedenfor. Heller ikke kravet om legitimt formål er oppfylt.

7 Nødvendighetskravet i artikkel 10 annet ledd er ikke oppfylt i vår sak

7.1 Opptakene fra åpen rett

Når det gjelder opptakene fra åpen rett, må det være åpenbart at nødvendighetskravet i artikkel 10 ikke er oppfylt. Det foreligger ingen begrunnelse for å nekte innsyn.

Det bemerkes her at PST i sitt avslag av 4. mars 2011 valgte helt å neglisjere denne del av innsynsbeğjeringen til tross for at Pressen uttrykkelig særskilt beğjærte tilgang til denne del

av opptakene. Som redegjort for over i punkt 3 bygget hele PSTs avslag på at materialet var gradert.

PST anførte for tingretten at innsyn i det som gikk for åpne dører ville kunne gi et skjevt bilde av det som foregikk under forhandlingen. Pressen er enig med tingretten i at dette ikke er et relevant argument. Bildet blir ikke mer skjevt enn det var i 1985, og vårt rettsystem bygger på full anledning til delvis lukkede dører. Konsekvensen av PSTs synspunkt skulle bli at det kun var anledning til enten helt åpne dører eller helt lukkede. Pressen har dessuten rettsboken der det fremgår hvilke deler av forhandlingene som gikk for lukkede og for åpne dører, slik at pressen selv har oversikt dette. Argumentet oppfyller uansett ikke kravet etter artikkel 10 om å være relevant, tilfredsstillende og proporsjonalt.

PST synes å ha anført for lagmannsretten at også de deler av opptakene som ble gjort fra åpne dører skal være omfattet av diverse generelle regler om taushetsplikt. Dette kan ikke være riktig. Det gjaldt ingen taushetsplikt for de opplysningene som fremkom under hovedforhandlingens åpne deler i 1985, og det gjelder heller ikke i dag, verken for domstolen, de tilstedeværende eller politi/påtalemyndighet. For øvrig vises det til Pressens støtteskriv til anke til lagmannsretten av 13. oktober 2011 punkt 5.

Under enhver omstendighet vil ikke nødvendighetskravet i EMK artikkel 10 være oppfylt ved en henvisning til en rekke formelle taushetsbestemmelser. Retten må etter artikkel 10 foreta en konkret vurdering av om det reelt sett foreligger et tvingende samfunnsmessig behov for å nekte innsyn i denne saken. I tillegg må begrunnelsen for å nekte innsyn være forankret i ett av de uttømmende angitte formålene i artikkel 10 annet ledd. Det er åpenbart at ingen av disse to vilkårene er oppfylt for det som gikk for åpne dører.

7.2 Opptakene fra lukket rett

Denne side anfører prinsipielt at pressen må gis tilgang til også den del av lydopptakene som er gjort fra lukket rett uten at materialet formelt sett må avgraderes først. Det anføres med andre ord at retten ikke er bundet av at materialet formelt sett er gradert og at innsyn må gis uavhengig av graderingen.

Slik Pressen ser det, følger det både av EMK artikkel 10 og av strpl § 28 at retten ikke er bundet av graderingen, se nedenfor under henholdsvis punkt 7.2.1 og 7.2.2. I punkt 7.2.3. og punkt 7.2.4 (pengebeviset) blir det gjennomgått hvorfor det i dag ikke foreligger noe grunnlag for gradering/hemmelighold.

Innledningsvis skal det påpekes at det følger av sikkerhetslovens § 11 at graderingen "HEMMELIG" utelukkende kan brukes dersom:

"det alvorlig kan skade Norges eller dets alliertes sikkerhet, forholdet til fremmede makter eller andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser om informasjonen blir kjent for uvedkommende" [Vår uthevning]

Det må være åpenbart at lydopptakene er gradert i større grad enn det denne bestemmelsen tillater.

7.2.1 Retten er ikke bundet av graderingen – EMK artikkel 10

Adgangen til å nekte innsyn etter EMK artikkel 10 er avhengig av det faktiske innholdet i de opplysninger det nektes innsyn i - ikke om opptakene formelt sett er gradert eller ikke. Dersom innholdet er av en slik karakter at det ikke foreligger noe grunn for hemmelighold, kan innsyn ikke avslås med den begrunnelse at innholdet formelt sett er gradert.

Det at myndighetene har gitt opptakene graderingen "HEMMELIG" oppfyller i seg selv selvfølgelig ikke nødvendighetskravet i art 10. Retten må – på samme måte som EMD ville gjort - utfra en gjennomgang av det faktiske innholdet i opptakene vurdere konkret om nødvendighetskravet i denne saken er oppfylt.

PST har så langt i prosessen ikke på noe tidspunkt gitt en begrunnelse som oppfyller vilkårene i artikkel 10 annet ledd, verken mht et legitimt formål eller mht nødvendighetskravet. PST har som nevnt rett og slett ikke gitt noen begrunnelse for hvorfor det i dag er nødvendig å nekte innsyn.

Vurderingstema for retten er om det i dag er nødvendig i et demokratisk samfunn å nekte innsyn i de konkrete opptakene.

Nødvendighetskravet er kun oppfylt dersom begrunnelsen er *relevant, tilfredsstillende og proporsjonal* i forhold til inngrepets generelle og konkrete virkninger på ytringsfriheten. PSTs tidligere anførte begrunnelse om at det er et omfattende og tidkrevende arbeid, at det er lagmannsrettens ansvar, at kommisjonen arbeidet med saken, er verken relevant, tilfredsstillende eller proporsjonal, og oppfyller heller ikke kravet om legitimt formål.

7.2.2 Retten er ikke bundet av graderingen – strpl § 28

Selv om det ikke er nødvendig, fordi retten etter EMK artikkel 10 er forpliktet til å foreta en vurdering av det faktiske innholdet i opptakene uavhengig av formell gradering, vil Pressen under dette punktet vise at retten heller ikke etter straffeprosesslovens system er bundet av den formelle graderingen. Strpl § 28 tredje ledd første punktum lyder som følger:

"Utskrift skal nektes når det av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat ville være betenkelig å gi utskrift, ..."

I kommentarutgaven til Bjerke og Keiserud står det på side 102 følgende om denne bestemmelsen:

"Det avgjørende er om det av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat ville være betenkelig å gi utskrift. Et viktig moment i denne vurderingen vil være om dokumentet er gradert i medhold av sikkerhetsloven 20. mars 1998 nr 10 § 11 (...). Men retten vil ikke være bundet av en foretatt gradering, på samme måte som retten vil kunne nekte utskrift i medhold av første alternativ i tredje ledd selv om dokumentet ikke er gradert." [Vår understrekning]

Retten er således heller ikke etter straffeprosesslovens system bundet av den formelle graderingen, men må foreta en vurdering utfra det faktiske innholdet i lydopptakene.

7.2.3 Åpenbart ikke lengre grunnlag for gradering/hemmelighold

Ett av de legitime formålene i artikkel 10 annet ledd er hensynet til den nasjonale sikkerhet. Sikkerhetsloven skal beskytte nasjonale sikkerhetsinteresser. Slik tingretten også ga uttrykk for, må det være klart at lydopptakene ikke inneholder opplysninger av en slik karakter at det i dag vil kunne skade nasjonale sikkerhetsinteresser om opplysningene kom ut:

Det er snakk om lydopptak som er over 26 år gamle. De forhold som begrunnet hemmelighold foreligger ikke lengre.

Dommen er i sin helhet avgradert, også den del av dommen som var så hemmelig at det ikke en gang ble tillatt opptak.

Det følger av sikkerhetsloven § 11 tredje ledd at hovedregelen er at gradert materiale rutinemessig avgraderes etter 30 år, nettopp fordi så gamle opplysninger ikke vil være sikkerhetsmessig sensitive lengre:

”Sikkerhetsgradering skal ikke gis virkning for lengre tid enn det som er strengt nødvendig, og graderingen skal senest bortfalle etter 30 år.”

Rettsboken viser at retten i 1985 gikk langt i å lukke dørene, og at det allerede den gang var tvil om opplysningene var av betydning for Norges sikkerhet. Som illustrasjon kan det vises til kjennelse om lukking av dørene inntatt i rettsboken på side 38 flg (juridisk utdrag side 77 flg), der det i siste avsnitt på side 39 står følgende:

”De sakkyndige har angitt at Holst-dokumentene, ..., neppe lenger inneholder opplysninger som det av hensyn til Norges sikkerhet er nødvendig ikke blir kjent. De sakkyndige har imidlertid understreket at det vil kunne skade Norges forhold til fremmede land om det blir kjent hvilke diskresjons-brudd som kan være begått. Retten er enig i dette. Vedrørende tiltalepunkter som berører militære sikkerhetsspørsmål, er det for retten ikke klarlagt om opplysningens pr. i dag er så kjent at det ikke vil skade Norges sikkerhet om dokumentenes innhold kom ut. En klargjøring av dette ville blant annet måtte innebære at den vitneførsel retten nå skal ta stilling til om skal skje for lukkede dører, faktisk var gjennomført. ... Retten tilføyer at uansett om innholdet av dokumentene i dag er kjent, vil det kunne skade norske interesser om det ble klarlagt hvilke diskresjonsbrudd som kan være begått. ”

Som vi her ser har retten – naturlig nok – lagt til grunn et slags ”føre var”-prinsipp. I tillegg må det være åpenbart at hverken eventuelle militære hemmeligheter fra mer enn 26 år tilbake eller ”diskresjonsbrudd” knyttet til en offentlig dom fra 26 år tilbake, i dag kan skade forholdet til fremmede makter eller andre nasjonale sikkerhetsinteresser.

Videre kan det vises til kjennelse om lukkede dører inntatt på side 75 og 76 i rettsboken (side 83 og 84 i juridisk utdrag). Nederst på side 76 fremgår det at også selve kjennelsen ble lest opp for lukkede dører ”idet premisset inneholder noen opplysninger som ikke bør gjøres kjent av hensyn til Norges forhold til fremmed stat, jfr blant annet opplysningene om vitnet nr 41”. Det eneste som er opplyst i kjennelsen om vitne nr 41 er: ”Vitnet nr. 41, Knut Ringstad, skal forklare seg om et vervingsforsøk han ble utsatt for fra russerne i 1971. Forklaringen vil også gjelde hans samarbeid med politiet i den forbindelse.” Dette illustrerer også at retten gikk langt i å lukke dørene, og at det åpenbart ikke lengre foreligger grunnlag for hemmelighold.

Videre er det slik at mye av det som ble ført for lukkede dører i lagmannsretten i 1985, allerede i 1986 – under bevisopptak for Høyesterett – ble ført for åpne dører. Det vises i denne

forbindelse til oppslag i VG onsdag 15. januar 1986, inntatt på side 100 i juridisk utdrag. VG refererer fra rettsforhandlingene dagen før:

”Retten antar at det i en sak som dette egentlig er innlysende at det skjer telefonkontroll og at det neppe representerer noen skade for Overvåkningspolitiets fremtidlige arbeid at det for åpne dører gis opplysninger om dette ... Byrettsdommer Lund er også enig i at opplysninger om ransaker hjemme hos Arne Treholt i Oscars gate i Oslo 17. mai 1983 og 22. august 1983 kan behandles for åpne dører.”[Vår understrekning]

I VG tirsdag 4. februar 1986, inntatt på side 101 i juridisk utdrag, fremgår det at polititjenestemennene Hansen og Solemsjø forklarte seg (blant annet om pengebeviset) for åpne dører med pressen tilstede. Den eneste begrensningen var at pressen var pålagt ikke å identifisere polititjenestemennene. Polititjenestemennene er fullt ut identifisert i dag, både i media og kommisjonens siste avgjørelse, og har også selv stått frem i media.

Når det gjelder de taushetsbestemmelsene PST tidligere har vist til, vises det også til punkt 5 i pressens støtteskriv til lagmannsretten. Heller ikke for den del av opptakene som gjelder lukkede dører foreligger det noen berettiget interesse som kan begrunne taushetsplikt. Opptak fra sakens profesjonelle aktører og forklaringer fra polititjenestemenn om etterforskningen i etterkrigshistoriens mest omtalte og omdiskuterte straffesak der kontrollhensynet på ny er svært aktuelt, kan ikke unntas offentlighet av hensyn til de som utøver makt på vegne av samfunnet.

7.2.4 Spesielt om Pengebeviset

Pressen ba PST om særskilt tilgang til denne del av opptakene, både fremleggelsen av pengebeviset, polititjenestemennenes forklaringer i tilknytning til pengebeviset og husransakelsene, samt domsopplesningen vedrørende pengebeviset. Det er antagelig snakk om lydopptak på i underkant av en time. Advokat Harald Stabell opplyste i NRKs brennpunktdokumentar, ”Dommen over dommen” fra 2006, som ligger på NRK.no på følgende adresse: <http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/163995/>, at polititjenestemennenes forklaringer ikke var på mer enn ca 40 minutter.

I alle fall for denne del av lydopptakene fra lukkede dører må retten kunne gi pressen direkte tilgang. Polititjenestemennene har allerede forklart seg for åpne dører om dette, jfr redegjørelsen over om bevisopptak for Høyesterett i 1986. Denne del av dommen er for lengst avgradert, og det må være åpenbart at det ikke foreligger noe beskyttelsesverdig grunn for å nekte innsyn i disse delene av lydopptakene.

Pengebeviset har stor allmenn interesse, både fordi det er en sentral del av dommen mot Treholt og den mest omstridte delen av dommen. Det er stilt spørsmål ved pengebeviset helt siden saken ble anket i 1986, og nå sist ved påstander om bevisforfalskning fra politiet i boken ”Forfalskningen”. Videre er det slik at den manglende åpenhet og direkte muntlig kontradiksjon i tilknytning til kommisjonens arbeid og sakkyndigrapportene knyttet til Fornebu-bildet ytterligere forsterker behovet for åpenhet. Det er viktig for publikums tillit til rettsystemet at behandlingen av pengebeviset i retten i 1985 ikke hemmeligholdes.

Også domsopplesningen av pengebeviset er sentralt å få innsyn i. Førstelagmann Rynning mente slike opptak ble gjort, se hennes uttalelser i programmet ”Dommen over dommen”. Det er reist spørsmål om hva som stod i originaldommen mht hvilke valører pengebeviset inneholdt. Man har angivelig ikke funnet noen undertegnet originaldom, men forskjellige skriftlige dokumenter som alle utgir seg for å være originaldommen. Videre er det foretatt rettelser med korrekturlakk på deler av dommen som omhandler valørene, og dommens angivelser av valørene stemmer angivelig ikke med polititjenestemennenes forklaringer i retten.

8 Pressens subsidiære påstand

Pressens subsidiære påstand er at PST pålegges straks å gi Pressen tilgang til alle lydopptak fra åpen rett, at PST pålegges straks å oversende lydopptakene fra lukket rett til Borgarting lagmannsrett for lagmannsrettens vurdering av avgradering, samt at PST pålegges straks å gi Pressen tilgang til de deler av opptakene som blir avgradert av lagmannsretten. Pressens subsidiære påstand er således i samsvar med tingrettens beslutning, med den justering at Pressen ber om tilgang til samtlige deler av de lydopptak som blir avgradert.

Under denne subsidiære påstanden er Pressen enig med tingretten i at det følger av forskrift om informasjonssikkerhet § 2-13 at PST har en *ubetinget plikt* til - uten ugrunnet opphold - å oversende lydopptakene til lagmannsretten, samt at PST har brutt denne plikten. Pressen er enig med tingretten i at det er lagmannsretten som er ”utsteder” og ingen annen instans, jfr også forskriftens § 2-11. Lagmannsretten besluttet både å foreta lydopptakene og å beholde lydopptakene. Lagmannsretten bestemte suverent hva som skulle gå for åpne dører og hva som skulle gå for lukkede dører.

At det er lagmannsretten som ene og alene er utsteder er også Justisdepartementets klare oppfatning. Justisdepartementet skriver i brev til PST datert 2. august 2007 (inntatt som bilag 25 til Pressens begjæring til tingretten) følgende:

”I den videre håndteringen av saken finner en for øvrig grunn til å minne PST om hva departementet har uttalt om dette spørsmålet i brev til PST av 14. desember 2006, der det heter:

”Begjæring om nedgradering reguleres derimot av sikkerhetsloven med tilhørende forskrift om informasjonssikkerhet. Ifølge forskriften § 2-11 omgraderes gradert informasjon av den virksomhet som har utstedt informasjonen, av virksomhet overordnet denne eller av NSM. I nærværende sak må lagmannsretten anses som utstedende myndighet. Siden begjæringen er fremsatt overfor PST, fremgår det av forskriften § 2-13 at PST må henvende seg til utsteder for vurdering av nedgradering.”

På denne bakgrunn er PST ikke rette instans til å vurdere nedgradering, med den følge at saken heller ikke kan være gjenstand for klagebehandling i Justisdepartementet. ” [Vår understrekning]

Når det gjelder kjennelsen inntatt i Rt 2006 s 518 der det står: ”I dette tilfellet må begjæringen fremsettes overfor PST, som også vil kunne behandle NRKs krav om avgradering av materialet”, må dette tolkes på bakgrunn av at lydopptakene rent fysisk er oppbevart hos

PST. I ”*behandle*” kan det ikke ligge annet enn at PST skal oversende lydopptakene til lagmannsretten for vurdering av avgradering.

Pressen vil understreke at det etter forskriftens § 2-13 foreligger en ubetinget plikt til å foreta en reell vurdering av om det i dag foreligger grunn til å hemmeligholde materialet. Det skal i denne forbindelse også vises til sikkerhetslovens § 1 c) og § 11 som lyder som følger:

”Formålet med denne lov er å trygge tilliten til og forenkle grunnlaget for kontroll med forebyggende sikkerhetstjeneste.”

”Sikkerhetsgradering skal ikke skje i større utstrekning enn strengt nødvendig, og det skal ikke brukes høyere sikkerhetsgrad enn nødvendig.

Sikkerhetsgradering skal ikke gis virkning for lengre tid enn det som er strengt nødvendig, og graderingen skal senest bortfalle etter 30 år.”[Vår understrekning]

PST har gjentatte ganger nektet å vurdere om materialet kan avgraderes, samt nektet å oversende materialet til lagmannsretten for avgradering. Det fremgår av PSTs støtteskriv til lagmannsretten, punkt 8, siste avsnitt, at PST fortsatt legger opp til at det overhodet ikke skal foretas noen vurdering av avgraderingsspørsmålet. Det skal her minnes om at Pressen har bedt om særskilt tilgang til den del av opptakene som omhandler pengebeviset. For denne del av opptakene som antas å være på under en time, kan det uansett ikke medføre en omfattende og tidkrevende prosess å foreta avgradering. PST legger opp til å stoppe prosessen på ubestemt tid.

9 Praktisk - hvordan tilgang/innsyn skal gis

Pressen tiltrer tingrettens løsning om at kopiering av lydopptakene skal foretas av en uavhengig tredjeinstans eller med representanter for begge parter tilstede. Det presiseres at det er originalopptakene det skal tas kopi av. Dette, på bakgrunn av sakens spesielle karakter og for å unngå at det i fremtiden blir stilt spørsmål ved opptakenes omfang og kvalitet.

10 Påstand

På vegne av Pressen nedlegges følgende **påstand**:

- Prinsipalt: Pressen gis tilgang til hele opptaksmaterialet fra lagmannsrettens behandling av straffesaken mot Arne Treholt i 1985, inkludert opplesningen av selve dommen.
- Subsidiært:
1. PST pålegges straks å gi pressen tilgang til alle lydopptak fra åpen rett i straffesaken mot Arne Treholt i 1985.
 2. PST pålegges straks å oversende lydopptakene fra lukket rett, i straffesaken mot Arne Treholt i 1985, til Borgarting lagmannsrett for lagmannsrettens vurdering av avgradering.
 3. PST pålegges straks å gi pressen tilgang til de deler av lydopptakene, i straffesaken mot Arne Treholt i 1985, som blir avgradert av lagmannsretten.

Anken oversendes retten i fire likelydende eksemplarer. I tillegg er ett eksemplar sendt Oslo statsadvokatembeter ved advokat Line Nyvoll Nygaard.

Oslo, 6. juni 2012

A handwritten signature in blue ink, reading "Ane Stokland". The signature is written in a cursive style with a long horizontal stroke at the end.

Ane Stokland
Advokat

